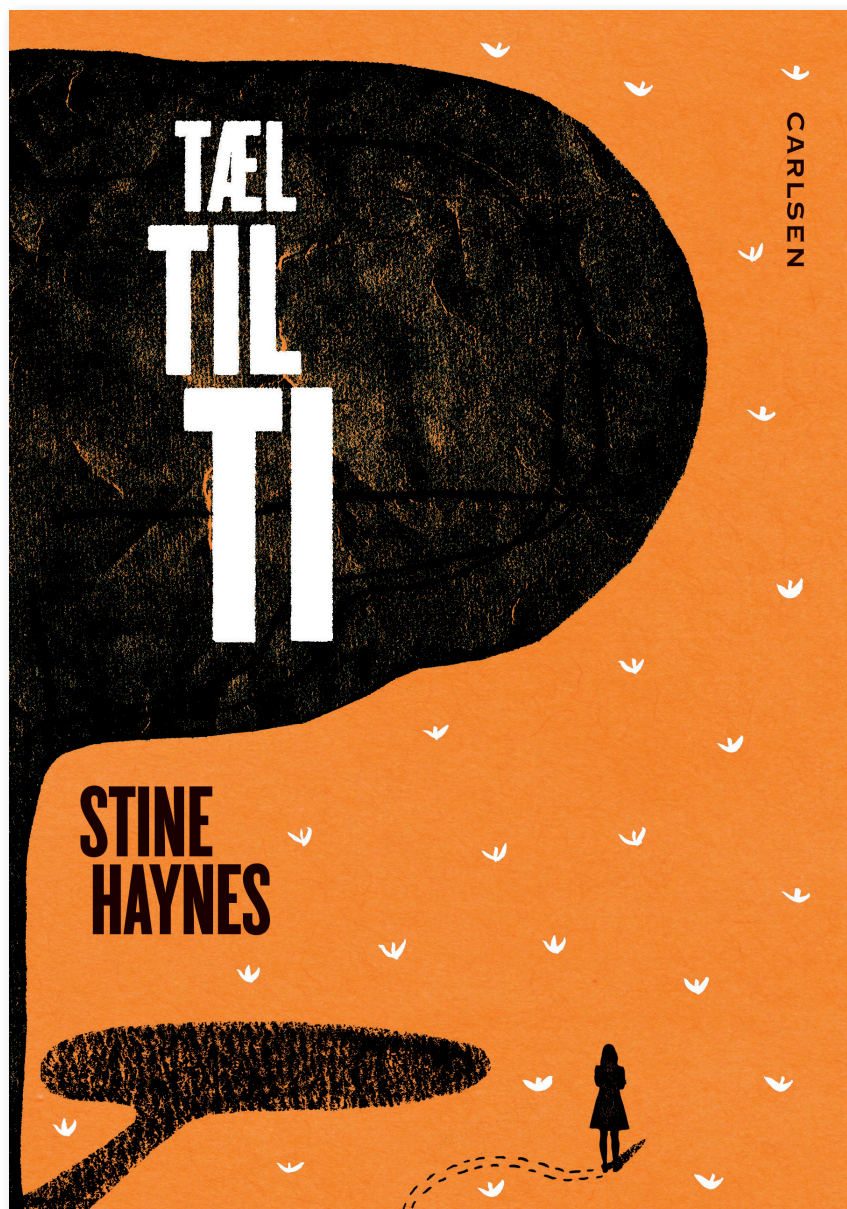

Ned i litteraturen

Et undervisningsforløb af
Trine May

CARLSEN *Ekstra*
carlsensekstra.dk

INTRO

I læser sikkert masser af forskellige romaner hver især, måske i skolen, måske i fritiden. Her skal I alle læse den samme roman, nemlig *Tæl til ti* af Stine Haynes.

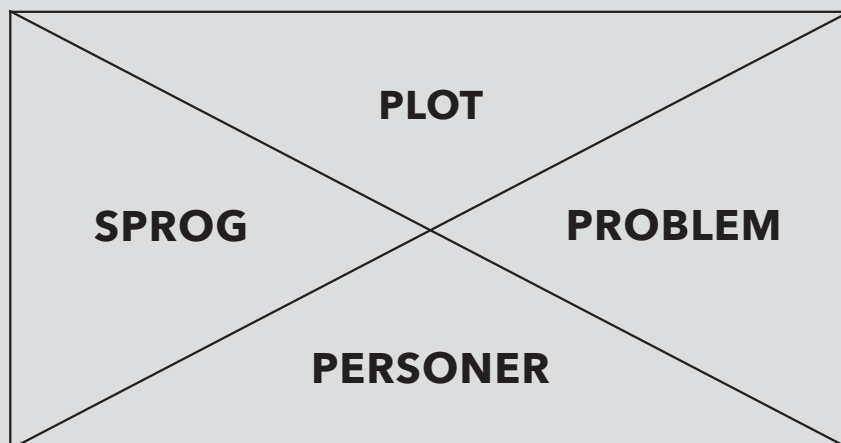
Men I skal ikke bare skal læse romanen, I skal også dykke ned i romanens detaljer og undersøge det, I har læst. Og I skal finde ud af, hvad meningen med romanen egentlig er. Det er det, vi kalder analyse og fortolkning.

Roman

I en roman har vi et **plot** (en handling) med nogle **personer**, der har et **problem**. Det er gerne i forbindelse med hovedpersonens problem, vi kan finde romanens overordnede tema. Og den historie, som romanen fortæller, er skrevet af en forfatter i denne forfatters særlige **sprog**.

Vi kan stille det sådan op:

Det er netop de fire elementer, PERSONER, PLOT, SPROG og TEMA (problem), vi på forskellig vis kredser om i forløbet her.

Hvordan skal vi arbejde?

Arbejdet med analyse og fortolkning foregår oftest sammen med andre. Det kan være i makkerpar, i grupper eller hele klassen. I arbejder i firemandsgrupper, hver gang, der står **Grupper**. Når der står **Makkerpar**, er det to fra gruppen, der går sammen.

Undervejs, mens I læser romanen, stopper I op og drøfter, hvad I har læst. Ved næsten hvert ophold er der fire spørgsmål, I skal drøfte i grupperne. Det gør I sådan her:

- En elev fra gruppen læser det første spørgsmål op og kommer med et bud på et svar. De andre gruppemedlemmer byder ind med deres tanker om spørgsmålet.
- Nu stiller et andet gruppemedlem det næste spørgsmål, svarer på det, og de andre kommer med deres kommentarer.
- Sådan fortsætter I, til alle har haft et spørgsmål. De fleste spørgsmål er åbne, så der er ikke ét rigtigt svar, men mange mulige.

Indimellem skal I også fremstille noget, der har med jeres læsning at gøre. Alt det, I fremstiller undervejs i forløbet, skal I samle i en *lapbook*.

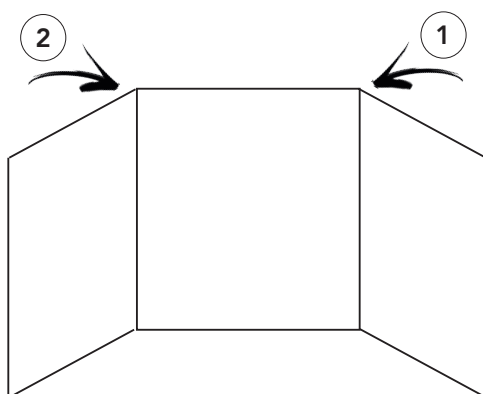
i

Lapbook

En lapbook er en mappe, hvori I gemmer alle jeres analytiske dele. På den måde bliver lapbook'en jeres individuelle analyse og fortolkning af romanen. Den er individuel, fordi I laver den hver især, og fordi I også indsætter jeres egne tanker om romanen. Men alt det, I kommer i den, er lavet på baggrund af det, I har arbejdet med og drøftet i grupperne.

Lav din egen lapbook

Det allerførste, du skal gøre, er at lave din egen lapbook. Tag et stykke farvet A3-karton. Fold det, så du laver et "skab":

FØR DU LÆSER

Makkerpar

Se godt på bogens omslag. Læs bagsideteksten, og tal om, hvordan titel, bagsidetekst og omslagsillustration hænger sammen. Kom fx ind på:

- Hvad er der på billedet?
- Er der symbolik i farver? I figurer/genstande på billedet? Kom her ind på størrelsesforholdet mellem de enkelte dele.
- Hvad er forskellen på de to afsnit i bagsideteksten?

Gå bagefter sammen i **gruppen**, og fortæl hinanden om jeres tanker om bogen.

Luk bogen op, og læs de fire linjer allerforrest. Det er en dedikation, forfatteren Stine Haynes har skrevet til sin søster.

- Hvad tænker I om ordene?

Saml op i **klassen**.

MENS DU LÆSER

Listen

Jeres lærer læser nu romanens allerførste side op (side 7), mens I følger med.

Grupper: Fire spørgsmål – et til hver

1. Hvem fortæller historien?
Husk, at forfatter og fortæller ikke er den samme.
2. Fortælleren nævner ordet *smerten* hele fire gange.
Hvad er det for en smerte, fortælleren taler om?
3. Hvad mener fortælleren med sætningen ... *det er mig, der skal rejse mig igen*?
4. Hvilke forventninger giver den første side jer til romanens handling og tema? Sammenhold med bogens bagsidetekst.

Saml op i **klassen**.

Nu læser jeres lærer resten af kapitlet op, mens I følger med.

Personer

Grupper

Prøv at beskrive familien. Også her tager I på skift ét spørgsmål pr. gruppemedlem, og de andre byder ind.

Hvilket indtryk har I af

- Trisha, som er romanens hovedperson?
- hendes søster?
- hendes forældre?
- deres familieliv?

Alene: Personkort

Tag hver især et A4-ark, og del det ind i seks felter:

Trisha	Søster
Forældre	

Skriv *Trisha*, *Søster*, *Forældre* i tre af felterne.

De andre felter skal I bruge senere.

Skriv hver især, på baggrund af jeres samtale, tillægsord om personerne i de tre felter. Ikke ord fra teksten, men ord, I tænker om personerne. Gem jeres papir i jeres lapbooks, for I skal løbende fylde flere ord ind, og til sidst skal I bruge jeres ark til at lave en personkarakteristik af Trisha og hendes forhold til bipersonerne.

Punkt 0

Det næste kapitel, *Punkt 0*, læser I i **grupperne**. Læs to sider op hver, og stop op, hvis der kommer passager, der kan give anledning til, at I skriver flere ord på jeres personkort.

Fremlæg for **klassen**, hvilke ord, I har fået på jeres personkort, og tilføj evt. flere, inspireret af det, I hører, de andre fortælle.

Sprog - Klassen

Selv om sproget i *Tæl til ti* er et dagligdagssprog, er der alligevel ord eller passager, der gemmer på en symbolik. Det betyder, at der ligger mere og andet bag visse ord eller sætninger end den konkrete betydning. Når vi således læser to betydninger frem i en sætning, kalder vi det *at læse med fordobling*.

Når mor fx siger: *Ja, det bliver så mig, der tager skraldet*, kan det have to betydninger: Dels tager hun helt konkret skralde-poseden og smider den ud i kapitlet, men *at tage skraldet* kan også betyde noget andet.

- Hvad?
- Hvordan tager hun skraldet i en symbolsk betydning her i kapitlet?
- Er I enige i, at det er hende, der tager skraldet?

Sprog - Grupper

På næste side er der nogle citater fra kapitlet. Læs et citat op hver, og drøft, om det kan læses med fordobling. Altså: kan der bag ordene ligge en anden betydning end den konkrete?

Hælder yoghurt i skålen med det glade ansigt i bunden og prøver så med skeen lige så forsigtigt at grave smilet frem.

På en eller anden måde fik de baksset kisten ind i rustvognens sorte, ikke-spor-rustne gab

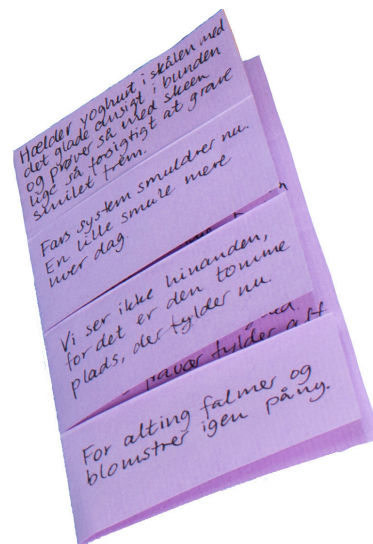
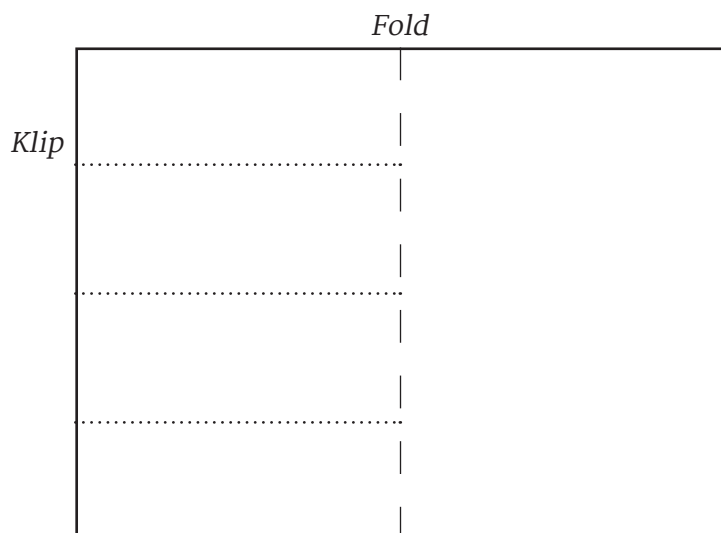
Det fattede vi ikke meget af, men det fik mig igen til at tænke tilbage på dengang, hvor man sad i rundkreds og prøvede at klappe i takt uden at tænke over noget som helst.

Nu er hun død, men alligevel ikke borte.

Alene: Foldebog med citater, der kan læses med fordobling

Tag hver især et A5-ark, fold og klip det sådan:

- Vælg et af citaterne, og skriv det uden på den øverste 'låge'. Luk lågen op, og skriv inde bagved, hvordan du læser citatet med fordobling.

Gem foldebogen i din lapbook (lim bagsiden af foldebogen fast i din lapbook), for du skal indsætte flere citater senere.

Komposition

En romans plot er selve handlingen. Nogle romaner har et plot med masser af action, fx en krimi.

Andre romaner er i højere grad karakterbaserede. Det betyder, at der ikke sker så meget i den ydre handling, men at det i højere grad er hovedpersonens tanker og indre udvikling, der er i centrum. Netop sådan er *Tæl til ti*.

Når man undersøger plottet, laver man en kompositions-analyse, hvor vigtige spørgsmål kan være:

Hvordan er romanen bygget op? Er den inddelt i kapitler? Mange korte – eller få lange kapitler? Er den kronologisk fortalt? Er der brud på kronologien i form af flashbacks eller tilbageblik?

i

Tæl til ti har en interessant komposition, fordi den – herfra hvor I er kommet til – er bygget op omkring listen med de ti punkter. Hvert punkt på listen har sit eget kapitel.

Handlingen i alle kapitler veksler mellem det, der sker for Trisha her og nu – og noget, hun tænker tilbage på – altså noget, der er sket tidligere. Det kalder vi **tilbageblik**.

?

Klassen

Drøft i klassen

- Hvad er der sket i romanen på her-og-nu-planet indtil nu?
- Hvad har vi hørt om i tilbageblik?

?

Alene: Foldebog med stikord over romanens to handlingsplaner

Du skal nu lave en anden foldebog, som du skal skrive stikord i, mens I læser de næste ti kapitler. Fold og klip den, så den ligner den herunder, og skriv tallene 1-10 og listens ord på 'lågerne'.

(Din lærer har billeder af en færdig foldebog, som du kan blive inspireret af!)

Klip

	Her og nu	Her og nu	Her og nu	Her og nu	Her og nu
<i>Fold</i>	Tilbageblik	Tilbageblik	Tilbageblik	Tilbageblik	Tilbageblik
<i>Tegn</i>	Tilbageblik	Tilbageblik	Tilbageblik	Tilbageblik	Tilbageblik
<i>Fold</i>	Her og nu	Her og nu	Her og nu	Her og nu	Her og nu

Når I læser de næste ti kapitler, skal du undervejs skrive stikord bag hvert tal i foldebogen sådan her:

- Når du 'lukker op' for et tal, skriver du stikord på bagsiden af lågen om, hvad der sker på her-og-nu-planet, og under foldet skriver du stikord om, hvad der sker i tilbageblikkene. I kan evt. have de to planer i to forskellige farver.

Foldebogen giver jer et overblik over romanens komposition med de to fortælleplaner.

1. Cupcakes

Makkerpar

Læs nu i makkerpar kapitlet *Cupcakes*, og skriv undervejs stikord i foldebogen som forklaret. I kan skiftes til at læse en side og sammen vælge gode stikord.

Grupper

Genfortæl i fællesskab i gruppen, hvad der er sket i kapitlet

- på her-og-nu-planet
- i tilbageblikkene

Brug jeres stikord.

Drøft bagefter, hvilken effekt det har, at forfatteren veksler mellem her-og-nu-handling og tilbageblik. Saml op i klassen.

Grupper: Fire spørgsmål - et til hver

Der optræder cupcakes på begge fortælleplaner (på her-og-nu-planet og i tilbageblikkene). Hvorfor tror I, der er så meget med cupcakes? Kan de have en symbolsk betydning? I så fald hvordan?

- Hvorfor går Trisha ind i American Cupcakes til sidst i kapitlet?
- Vi møder aldrig Trishas søster; vi kender ikke en gang hendes navn. Så vi må opfange alle de spor, teksten indirekte giver os om hende.
Hvad tænker I om hende?
- Hvad siger dette citat om hende: *hun gjorde grin med dem, der var gået i cupcake-fælden?*
Hvorfor vil hun ikke have cupcakes, når alle andre gerne vil?

Skriv flere ord på jeres personkort om Trisha, hendes søster og forældre.

2. Smiley

Læs nu hver især kapitlet *Smiley*, og skriv stikord om handlingen i jeres foldebog undervejs: både om handlingen på her-og-nu-planet og tilbageblikkene.

Grupper: Fire spørgsmål – et til hver

- Hvorfor tror I, Trisha cykler ned til tennisbanerne?
- Her møder vi en ny biperson, Toby/Tobias. Hvad er jeres indtryk af ham? Begrund jeres svar.
- Han siger en meget kort replik: Vi ses, ikk'. Og Trisha tænker: Vi ses, siger han. Men på sin egen måde siger han så meget mere end det, før han giver slip på hegnet og løber over til de andre. Hvad er det meget mere han siger? Og hvorfor siger han det ikke?
- Hvordan har Trisha det i kapitlets slutning?

Makkerpar: Personer

Skriv Toby i et ledigt felt på personkortet, og skriv ord om ham – og evt. flere ord om de andre personer.

3. Farvel

Læs nu hver især kapitlet *Farvel*, og skriv stikord i jeres foldebog undervejs: både om handlingen på her-og-nu-planet og tilbageblikkene.

Grupper

Kapitlet slutter med sætningen *For man ved aldrig*. Og i kapitlet er netop Trishas tro i fokus. Hun tænker over sine forældres, sin søsters og sit eget forhold til gud.

Her er ikke fire spørgsmål, men i stedet skal I på skift forklare, hvordan de fire familiemedlemmers forhold er til gud. I tager ét familie-medlem hver, og de andre byder ind.

Find bagefter eksempler i teksten, der viser Trishas tvivl, og drøft, hvordan I forholder jer til det, hun tvivler på – fx spørger hun *For hvor bliver sjælen af?*

- Hvad tror I? Tag en runde bordet rundt, og saml op i **klassen**.

Makkerpar: Personer

I dette kapitel hører vi om en ny biperson, Kenneth.

- Hvilket indtryk I har af ham?
- Hvordan han sætter flere tanker i gang hos Trisha?
- Har hans død ændret på farens tro? Hvordan?

Føj ham ind på jeres personkort, og skriv stikord om ham. Skriv evt. også flere stikord til de andre personer.

4. Standup

Læs nu hver især kapitlet *Standup*, og skriv stikord i jeres foldebog undervejs som tidligere.

Makkerpar: Personer

Også her træder en ny biperson ind i fortællingen, nemlig Troels.

- Hvad synes I om Troels?
- Hvad synes Trisha om ham?

Skriv Troels ind i et felt på personkortet, og skriv tillægsord om ham. Tilføj også flere ord om de andre personer.

Grupper: Fire spørgsmål – et til hver

Bipersonerne siger ikke rigtig noget til Trisha, efter det der skete, skete. Og hun taler i kapitlet om stilheden, og at hun ville ønske, at det blev *Troels, der brød stilheden* (side 60).

- Hvordan synes I, bipersonerne handler i forhold til Trisha?
- Burde nogen gøre noget anderledes? Hvem? Hvordan?
- Hvorfor ville hun ønske, at det var Troels, der brød stilheden?
- Hvordan ville I handle, hvis I var hendes venner?

5. Pongo og 6. Designer-cykelhjelme

Læs nu hver især de to næste kapitler *Pongo* og *Designer-cykelhjelme*, og skriv stikord i jeres foldebog undervejs som tidligere.

Skriv flere ord i personkortet.

7. Nivea

Læs nu hver især det næste kapitel, *Nivea*, og skriv stikord i jeres foldebog undervejs som tidligere.

Grupper: Fire spørgsmål – et til hver

- Hvad får vi at vide om Trishas far i kapitlet på linjerne?
- Hvad læser I om ham mellem linjerne?
- Hvorfor stjæler Trisha niveacremen?
- Hvorfor vil hun gerne opdages?

Indsæt flere ord på jeres personkort.

Makkerpar: Læs med fordobling

I kapitlet står, at *fars system smuldrer nu. En lille smule mere hver dag.*

- Drøft, hvordan sætningen kan forstås på to måder.
- Tag igen jeres foldebog med sætninger, der skal læses med fordobling, og skriv sætningen på en af lågerne. Skriv bag lågen, hvordan I læser den med fordobling.

8. Nej-hat

Læs nu hver især kapitlet *Nej-hat*, og skriv stikord i jeres foldebog undervejs: både om handlingen på her-og-nu-planet og tilbageblikkene.

Grupper: Fire spørgsmål – et til hver

- Hvordan synes du, lærerne tackler situationen?
Kom med eksempler fra teksten.
- Hvorfor ser skoleinspektøren pludselig så lille ud?
- Også her hører vi mere om faren.
Hvordan I synes, han var over for søsteren, da hun levede?
- Hvordan synes I, han er i forhold til at komme videre i sit liv nu, hvor hun er død?

Føj flere ord ind i personkortet.

Saml op i **klassen**, og drøft, om I synes der er tegn på, at Trisha er ved at komme videre?

9.

Læs nu hver især det næste kapitel 9., og skriv stikord i jeres foldebog undervejs: både om handlingen på her-og-nu-planet og tilbageblikkene.

Grupper: Fire spørgsmål – et til hver

- Hvorfor tror I, der ikke er et ord som nr. 9 på søsterens liste? Kan det have en symbolsk betydning? Hvordan hænger det sammen med kapitlets første sætning: *Min søster har efterladt sig en tom plads ...* (side 99)
- Hvorfor synes Trisha, at mødet med Troels er *et vigtigt møde* (side 100)?
- Hvad kunne hun have sagt til Troels, i stedet for *Fint*?
- Hvordan kunne fortællingen have udviklet sig, hvis hun havde været ærlig over for ham?

Makkerpar: Sprog – læs med fordobling

I kapitlet er en del sætninger, der kan læses med fordobling og altså betyde mere og andet end det konkrete.

Læs disse sætninger op, og drøft, hvordan de kan læses med fordobling. Vælg bagefter hver især et af citaterne, og skriv det på den næste låge i din foldebog. Skriv bag lågen, hvordan du tolker citatet.

*Vi ser ikke hinanden, for det er den tomme plads,
der fylder nu.*

*Det er et dejligt nemt regnestykke,
alligevel bliver resultatet forkert.*

*... For det er dén [tanken], der bliver ved med at vokse og gro, og som
ikke sådan lige kan rykkes op med roden.*

*Man skal ikke tage magien ud af livet.
For det giver livet mening, at der er nogen, der tror på noget.*

For alting falmer og blomstrer igen på ny.

Fyld evt. flere ord på jeres personkort.

10. Trisha

Læs nu hver især det næste kapitel, *Trisha*, og skriv stikord i jeres foldebog undervejs: både om handlingen på her-og-nu-planet og tilbageblikkene.

Grupper: Fire spørgsmål – et til hver

- Hvordan har Trisha det i kapitlets slutning?
- Hvem agerer mest kompetent her – Trisha eller hendes forældre?
- Hvordan forstår I kapitlets sidste sætning?
- Hvordan har listen hjulpet Trisha videre?

Nu er listen slut. Men romanen er ikke helt slut, for der kommer en epilog. Det er en afslutning. Drøft i **gruppen**, hvad forventer I jer af epilogen. Følg op i **klassen**.

Epilog

Læs nu hver især romanens epilog.

EFTER DU HAR LÆST

Alene: Hurtigskrivning

Brug ti minutter hver især til at skrive løs om, hvilke tanker romanen har sat i gang hos jer.

- Kom fx ind på hvordan den har fået dig til at tænke over dit eget liv? Din egen familie?
- Har den rokket dit syn på familieliv, liv og død, tid, alder?

Tag derefter en runde bordet rundt i jeres grupper, hvor I præsenterer jeres tanker. Saml bagefter op i klassen.

Makkerpar: Plot/komposition – “Sig et tal”

I din foldebog over romanens komposition har du en oversigt over de to fortælleplaner, her-og-nu-planet og tilbageblikkene i romanens ti ‘liste-kapitler’.

Tag jeres foldebøger, og gør sådan:

- Den ene af jer siger et tal fra 1 til 10.
- Den anden lukker op i sin foldebog for det pågældende tal og repeterer mundtligt kapitlet for makkeren ud fra stikordene, og I drøfter, hvordan Trisha har det i kapitlet på her-og-nu-planet.
- Skriv på en liste med ti punkter en sætning om, hvordan hun har det ud for det pågældende tal.
- Den anden siger nu et andet tal fra 1 til ti, og sådan forsætter I.

Drøft bagefter, om Trisha udvikler sig i løbet af de ti kapitler.

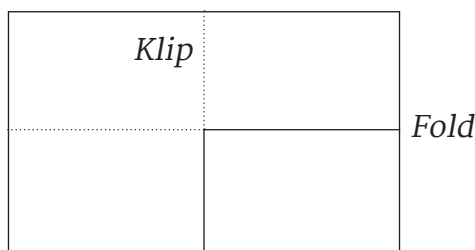
Alene: Personer

I forløbet har du taget noter på dit personkort om Trisha, hendes søster, forældre, Toby/Tobias, Kenneth og Troels.

Du skal nu bruge dette til at lave en personkarakteristik af Trisha. Din karakteristik skal indeholde tre afsnit:

1. Trishas situation
2. Trishas indre
3. Trishas udvikling

Fold og klip et A4-ark sådan:

Skriv de tre afsnit i hver sit felt:

	Trishas situation
Trishas indre	Trishas udvikling

1. Trishas situation

Her beskriver du kort de ydre omstændigheder: hendes navn, alder, familære situation osv.

2. Trishas indre

Vi får intet fortalt om Trishas ydre, men vi får i høj grad adgang til hendes tanker, og på baggrund af dem må vi selv danne os et indtryk af hende.

Hvad er dit indtryk af hendes indre? Kom også ind på hendes forhold til bipersoner som forældrene, Tobias og andre.

3. Trishas udvikling

- Kan man spore en udvikling hos Trisha? Hun siger i romanens begyndelse, at *det er mig, der må rejse mig igen*. Har hun rejst sig? Hvordan?
- Har bipersonerne Kenneth, Toby, Troels betydning for hendes udvikling? Hvordan?
- Har forældrene?
- Eller har hun snarere betydning for, at de kommer videre? Hvordan?

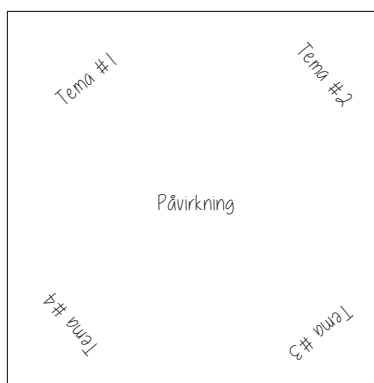

Grupper: Mødet på midten

Som I ved, kan man lede efter en romans tema i det eller de problemer, hovedpersonen har. Det er oplagt, at Trishas overordnede problem er, at hun har mistet sin søster. Men hvilke andre temaer kan I finde i bogen?

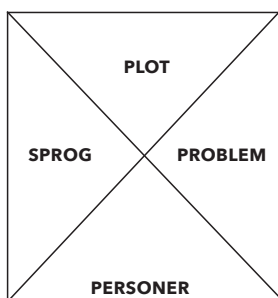
- Læg et A3-papir midt på bordet, så I har et hjørne hver. Tænk over, hvilke andre problemer, I synes, forfatteren belyser med romanen, og skriv i hver jeres hjørne. Brug et minut. Præsenter bagefter jeres tanker om romanens temaer på skift i gruppen.
- Vælg de vigtigste, og skriv dem på papirets midte.
- Lad herefter alle grupper præsentere bud for klassen, og skriv dem på tavlen.
- Vælg de fire temaer, du synes er vigtigst, og skriv dem i spidserne på en flip-flap, du klipper i karton eller papir. I midterfeltet skriver du, hvordan romanen har påvirket dig og dit syn på familieliv, liv og død.

Fold papirets spidser ind mod midten

Alene: Vurdering

Forhold dig til romanens plot, personer, problem og sprog. Fold en flip-flap med overskrifterne

Skriv bag om hver spids, du lukker op, hvad du synes om den måde, forfatter Stine Haynes håndterer de fire elementer.

?

Alene: Perspektivering

Når du perspektiverer en roman, sammenligner du med noget uden for romanen. Du kan perspektivere på tre niveauer:

Romanen og mig

Her kommer du ind på, om du kender noget til romanens temaer og motiver fra dit eget liv. Har du selv oplevet noget, der ligner – ikke nødvendigvis mistet en søster, men måske kan du alligevel genkende noget?

Romanen og andre tekster

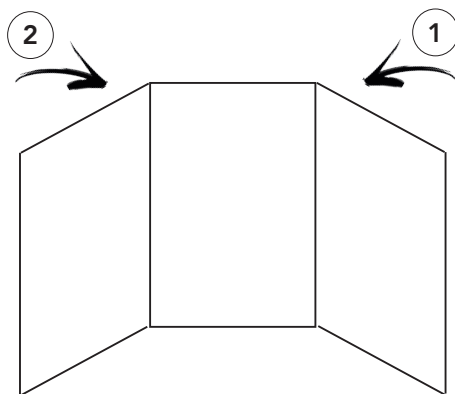
Her sammenligner du fx romanen med andre tekster, der

- behandler samme tema
- er skrevet i en sproglig stil, der ligner denne
- har andre fællestræk

Romanen og den store verden

Her kan du komme ind på, hvordan temaet formidles i andre medier, som fx aviser, TV, film.

Lav en trefløjet foldebog med de tre overskrifter – en på hver fløj, og skriv under overskrifterne, hvordan du perspektiverer *Tæl til ti* til dig selv, andre tekster og den store verden.

?

Til sidst skal du samle alle de produkter, du har fremstillet under forløbet, og du skal sætte dem ind i din lapbook, så det hele ser både spændende og indbydende ud.

Skriv romanens titel, *Tæl til ti* uden på din lapbook, og dekorer den.